

Evgenij Arnol'dovič Chelimskij (Eugen Helimski) (15.3. 1950 Oděsa – 25.12. 2007 Hamburg)

Evgenij Chelimskij ukončil své studium lingvistiky v Moskvě diplomovou prací o fonologii selkupštiny, jednoho ze samojedských jazyků, kterým se zabýval celý život. R. 1978 předložil kandidátskou disertaci o nejstarších ugrijsko-samojedských vztazích, na základě jejíž obhajoby promoval r. 1979. Knižní podoby se dočkala r. 1982. V letech 1978–1997 působil jako vědecký spolupracovník Akademie věd v Ústavu slovanských a balkánských jazyků v Moskvě. Doktorskou disertaci (tj. habilitaci) o dialektologii samojedských jazyků obhájil r. 1988 na univerzitě v estonském Tartu. V letech 1992–98 přednášel už jako profesor na Ruské státní univerzitě humanitních věd. Paralelně jako hostující profesor vystupoval na univerzitě ELTE v Budapešti (1994–95), Svobodné univerzitě v Berlíně i Humboldtově univerzitě tamtéž a Jagelonské univerzitě v Krakově. R. 1998 získal místo ředitele Ústavu ugrofinistiky / uralistiky v Hamburgu. V této pozici setrval až do své předčasně smrti na konci r. 2007. Evgenij Chelimskij patří k nejvýraznějším postavám moskevské lingvistické školy, jejíž představitelé vzešli z poloilegálního semináře A. Dolgopolského a V. Dyba ze 70. let 20. století. V 80. letech se o jeho pokračování postarala A. Dybová ve vlastním bytě (zde se autor této vzpomínky s E. Chelimským setkal r. 1985 poprvé), později v éře glasnosti jej V.V. Ivanov přenesl na půdu Ústavu slovanských a balkánských studií. Seminář sdružoval specialisty v různých lingvistických disciplínách, literární vědce i počítačové odborníky. Jedno z hlavních témat byla tzv. vzdálená jazyková příbuznost mezi už etablovanými jazykovými rodinami. Mnozí z účastníků tohoto semináře později předložili zásadní práce na poli etymologie či srovnávací gramatiky jazyků všech kontinentů (Sergej Starostin a jeho syn Georgij, Sergej Nikolaev, Ilja Peiros, Vladimir Dybo a jeho dcera Anna Dybová, Oleg Mudrak, Aleksandr Militarev, Olga Stolbovová, Vladimir Orel, Aleksandra Ajxenval'dová, Dmitrij Leščiner a mnoho jiných). Respekt k názorům Chelimského vyplýval z jeho metodologické preciznosti a vždy přesvědčivě formulovaným důkazům. Tak jako řada dalších lingvistů vzešlých z Nostratického semináře, i Chelimskij se intenzívně zabýval více disciplínami diachronní, ale též synchronní lingvistiky. V ohnisku jeho primárního zájmu stály uralské jazyky a jejich vztahy k sousedním jazykovým rodinám, a to jak v genetickém smyslu, tak v rovině areálové. Řadu prací Chelimskij věnoval samojedským jazykům. Vydal několik rukopisů cestovatelů po Sibiři z 18. st., zkompletoval materiál tzv. matorského jazyka ze Sajanského pohoří (1997) a především, přesvědčivě vyvrátil tradiční dělení samojedských jazyků na severní a jižní větve (1978, 1982). Ukázal, že tzv. jižní větev představuje ve skutečnosti tři oddělené větve, které nepojí žádná užší příbuznost. Reprezentují je jazyky selkupský, kamasinský a matorský. Cenná je i jeho analýza interference samojedských jazyků s jazyky jenisejskými (1982a) a tunguzskými (1985b, 2007). Pionýrskou studii věnoval Chelimskij ugrijsko/maďarsko-samojedským vztahům (1982), nový pohled vnesl na problematiku tzv. 'předlaponského' substrátu (1994m, 1996e), významnými korekcemi přispěl k rekonstrukci uralského fonologického a gramatického systému (1975b, 1976a, 1979a, 1985c, 1990a, 1995d,e). Vyslovil se také k hypotetickým předuralským populacím (2000q, 2001e). Významnou součást Chelimského vědeckého odkazu tvoří publikace věnované interferenci slovanských a uralských jazyků. Jsou mezi nimi studie o severosamojedském pidžinu na bázi ruštiny na Tajmyru (1987b, 1994h, 1996f, 2000c), selkupském vkladu do ruského lexika (1983a), vlivu ruštiny na pádový systém jazyka komi (1973b), vzájemném působení baltsko-finských jazyků a pskovko-novgorodských dialektů z počátku 1. tisíciletí n.l. (1986b, 1990e, 1991c, 1993f, 1994j). Zde je třeba upozornit na fundamentální význam identifikace finál *-a* a *-u* v raných baltsko-finských výpůjčkách slovanského původu, které odrážejí ie. *o-* a *u-*kmeny na rozdíl od všech slovanských literárních jazyků, kde je tato opozice v nom. sg. m. neutralizována (1990e). Mimořádně cenné jsou Chelimského studie věnované rekonstrukci panonsko-slovanského jazyka (1988b,c,d; 1989d,e; 1990d; 1993f; 2000d; 2003b). Zásadní je Chelimského odmítnutí argumentů tzv. Koivulehtovy školy, která se snaží prokázat mimořádně starou vrstvu germánských

vypůjček v baltsko-finské a laponské větvi uralských jazyků, která by měla svědčit o severoevropské a nikoliv západosibiřské lokalizaci uralské pravlasti (1995a). V několika studiích Chelimskij analyzuje vypůjčky indo-íránského původu v ugrofinských jazycích (1997d, 1998c, 2001g, 2002e). Kromě uralských jazyků a kontaktů s jejich sousedy nejvíce pozornosti věnoval Chelimskij jazykům altajským. Podstatné jsou jeho argumenty pro změny **l > š* a **r > *z*, tj. ve prospěch sigmatismu & zetacismu, nikoliv lambdacismu a rotacismu (1986c,d,j; 1991d). Mongolských jazyků se dotkl v jediném článku (1984h), v dalších pracích se zabývá jazyky tunguzskými (1990i), zejména při dokazování revoluční hypotézy o tunguzské příslušnosti jazyka Avarů známých ze 6.-9. st. z Podunají a Balkánu (2000a,e; 2003a; 2004c; sr. též monografie 2003/16). Spolu se svou někdejší studentkou (a také partnerkou) Irou Nikolaevovou publikoval gramatický popis jukagirštiny (1997b). Speciální studii věnoval vydání archivních materiálů jenisejských jazyků (1986h). Chelimskij se řadil mezi zastánce nostratické hypotézy (1973a, 1984d, 1986f, 1992c, 2001a), ale i zde uplatňoval svůj střízlivě kritický postoj (1986g, 1989f; recenze 1987a). Vedle čistě lingvistických studií se zabýval též sibiřským šamanismem (1992e,f,g; 1994a; 2003d; 2005j) a mytologií ugrofinských a samojedských národů (1982b,c,d; 1989g,h; 2000b). E. Chelimskij stihl za 35 let své vědecké dráhy publikovat téměř 250 monografií a článků. K tomu se druží přes 60 recenzí, z nichž mnohé mají parametry samostatných studií, a více než 100 referátů o různých publikacích a konferencích, fakticky též recenzí. K autorovým padesátinám r. 2000 vydal A. Košelev výbor jeho 60 článků a přednášek (*Komparativistika, uralistika*, Moskva 2000). Pozornost zaslouží také webové stránky <<http://helimski.com/Helimski%20of%20publications.html>>, kde je umístěna nejen kompletní bibliografie Chelimského i s jeho vlastními komentáři, ale významná část titulů je okamžitě dostupná v elektronické podobě. Nejen ruské, ale i evropské, a tudíž i světové ugrofinistice, respektive uralistice, altaistice, slavistice i nostratice, bude chybět osobnost s rozhledem, pronikavostí úsudku a zdravou kritičností E. Chelimského.

Bibliografie

Monografie

1. *Opyt fonologičeskogo opisanija na osnove analiza polevyx dannyx (fonologičeskaja sistema tazovskogo dialektu sel'kupskogo jazyka)*. Moskva 1972, 60 s. (diplomová práce)
2. *Drevnejšie ugarsko-samodijskie jazykovye svjazi (analiz nekotoryx aspektov genetičeskix i areal'nyx vzaimootnošenij meždu ural'skimi jazykami)*. Moskva 1978, 311 s. (kandidátská disertace)
3. *Drevnejšie ugarsko-samodijskie jazykovye svjazi (analiz nekotoryx aspektov genetičeskix i areal'nyx vzaimootnošenij meždu ural'skimi jazykami)*. Tartu 1979, 20 s. (autoreferát kandidátské disertace).
4. *Očerki po sel'kupskomu jazyku: tazovskij dialekt*, č. 1. Moskva 1980, 412 s.
5. *Drevnejšie vengersko-samodijskie jazykovye paralleli (lingvističeskaja i etnogenetičeskaja interpretacija)*. Moskva 1982, 164 s.
6. *The Language of the First Selkup Books*. Szeged 1983, 268 s. (Studia Uralo-Altica 22).
7. *Istoričeskaja i opisatel'naja dialektologija samodijskix jazykov*. Tartu 1988, 48 s. (Doktorská disertace ve formě vědeckého referátu).
8. (+ Kuznecova, A.I., Kazakevič, O.A., Ioffe, L.Ju.) *Očerki po sel'kupskomu jazyku: tazovskij dialekt*, č. 2: *teksty; slovar'*. Moskva 1993, 196 s.
9. *Die Matorische Sprache: Wörterbuch - Grundzüge der grammatik - Sprachgeschichte*. Szeged 1997, 475 s. (Studia Uralo-Altica 41).
10. *Samojedit ja šamanismi: Viisi luentoa samojedeista, šamanismista ja uralilaisesta kulttuurista*. Tampere 1998, 85 s.
11. *Komparativistika, uralistika: statji i lekcii*. Moskva 2000, 640 s.

12. *Nordselekupisches Wörterbuch von F.G. Mal'cev (1903)*, ed. E. Helimski & U. Kahrs. Hamburg 2001, 155 s. (Hamburger Finnisch-ugrische und Sibirische Materialien, 1).
13. (+ Kazakevič, O.A., Kuznecova, A.I.) *Očerki po sel'kupskomu jazyku: tazovskij dialekt*, tom 3: *rusško-sel'kupskij slovar'. raznoprofil'nye sel'kupskie slovari*. Moskva 2002, 220 s.
14. Gerhard Friedrich Mueller: *Nachrichten über Völker Sibiriens (1736–1742)*, ed. E. Helimski & H. Katz. Hamburg 2003, 258 s. (Hamburger Finnisch-ugrische und Sibirische Materialien, 2).
15. (+ Kuznecova, A.I., Kazakevič, O.A., Gruškina, E.V.) *Sel'kupskij jazyk. Učebnoe posobie dlja pedagogičeskix kolledžej i vyššix učebnyx zavedenij*. Sankt Peterburg 2002, 396 s.
16. *Tungusomaňčurskij jazykovyj komponent v Avarskom kaganate i slavjanskaja etimologija: materialy k dokladu na XIII Meždunarodnom sjezde slavistov*. Hamburg 2003, 38 s.
17. *Južnosel'kupskij slovar' N.P. Grogorovskogo*. Hamburg 2007, 225 s. (Hamburger Finnisch-ugrische und Sibirische Materialien, 4).
18. (+ Anikin, A.E.) *Samodijsko-tunguskie leksičeskie paralleli*. Moskva 2007.

Články

1971

K fonologičeskoj karakteristike sel'kupskogo jazyka. In: 5 mežvuzovskaja konferencija po strukturnoj i prikladnoj lingvistike. Moskva 1971, 61–63.

1972

Sel'kupskie dopolnenija k nostratičeskim etimologijam. In: *Konferencija o sravnitel'no-istoričeskoj grammatike indoevropskix jazykov*. Moskva: Nauka 1972, 85–86.

1973

[a] Brod čerez reku vremeni. *Znanie - sila* 1973/10, 35–37.

[b] Vlijanie ruskogo jazyka na upotreblenie vnešnemestnyx padežej komi-zyrjanskogo jazyka. In: *Teoretičeskie i eksperimental'nye issledovanija v oblasti strukturnoj i prikladnoj lingvistiki*. Moskva 1973, 213–217.

[c] K probleme klassifikacii samodijskix jazykov. In: *Genetičeskie i areal'nye svjazi jazykov Azii i Afriki: tezisy dokladov*. Moskva 1973, 77–82.

[d] O neabsolutnom karaktere odnoj universalii. In: *Lingvotipologičeskix issledovanija*, vyp. I, č. 1. Moskva 1973, 231–239.

[d] Tipy fonetičeskix kolebanij i procedura polevogo issledovanija. In: *Konferencija molodyx naučnyx sotrudnikov i aspirantov*. Moskva 1973, 201–202.

1974

Ot leta 974–go. *Znanie - sila* 1974/2, 48–50.

1975

[a] Detektivnaja lingvistika. *Znanie - sila* 1975/2, 24–27.

[b] Sootvetstvija ural'skix *a*-osnov i *e*-osnov v tazovskom dialekte sel'kupskogo jazyka. In: *Soomeugri rahvad ja idamaad: Ettekanete teesid*. Tartu 1975, 83–85.

1976

[a] O sootvetstvii ural'skix *a*- i *e*-osnov v tazovskom dialekte sel'kupskogo jazyka. *Sovetskoe finnougrovedenie* 12/2, 1976, 113–132.

[b] Ob odnom perexodnom severnosamodijskom dialekte (K istoričeskoj dialektologii neneckogo jazyka). In: [c] *Proisxoždenie aborigenov Sibiri i ix jazykov*. Tomsk 1976, 89–93.

[c] K tipologičeskoj karakteristike tonaľnyx sistem nekotoryx jazykov ural'skoj semji. In: *Tipologija kak razdel jazykoznanija*. Moskva 1976, 165–168.

[d] Jazyk dvuxsot. *Znanie - sila* 1976/3, 21–23.

1977

[a] Some preliminary data on lexical tonal oppositions in Estonian. In: *Estonian Papers in Phonetics* 1977. Tallinn 1977, 35–38.

[b] K izučeníju nenecko-ěneckix leksičeskix kontaktov. In: *Issledovanija finno-ugorskix jazykov i literatur v ix vzajmosvjazi s jazykami i literaturami narodov SSSR*. Užhorod 1977, 81–82.

[c] K opisaniju i diaxroničeskomu izučeníju permskix tonaľnyx sistem. In: *Nostratičeskie jazyki i nostratičeskoe jazykoznanie*. Moskva 1977, 38–39.

[d] Tonaľnye oppozicii v ural'skix jazykax. *NyK* 79, 1977, 3–55.

1978

[a] Leksikografičeskie materialy XVIII - načala XIX v. po sajano-samodijskim jazykam. In: *Jazyki i toponimija*, 6. Tomsk 1978, 47–58.

[b] Rekonstrukcija prasevernosamodijskix (PSS) labializirovannyx glasnyx nepervyx slogov. In: *Problemy rekonstrukcii. Tezisy dokladov konferencii*. Moskva 1978, 123–126.

[c] Problema interpretacii ugorsko-samodijskix i drugix mežgrupovyx izogloss v praural'skoj rekonstrukcii. In: *Problemy rekonstrukcii*. Moskva 1978, 46–48.

[d] On the origin of prosodic features in some Samoyed and Ugric languages. *Estonian Papers in Phonetics* 1978. Tallinn 1978, 35–38.

1979

[a] Čeredovanie dolgot, konsonantnyj auslaut i udarenie v istorii vengerskix imennyx osnov. In: *Balcanica. Lingvističeskie issledovanija*. Moskva 1979, 118–133.

[b] Areaľnye svjazi dougorskix i dosamodijskix dialektov ural'skogo prajazyka. In: *Voprosy finno-ugrovedenija. Jazykoznanie: Tezisy dokladov na XVI Vsesojuznoj konferencii finno-ugrovedov*. Syktyvkar 1979, 114.

1980

Atributivnaja i neatributivnaja formy čislitel'nogo 'dva'. *Sovetskoe finnougrovedenie* 16/1, 1980, 6–10.

1981

[a] Ėtimologičeskie zametki po ěneckoj onomastike. *Sovetskoe finnougrovedenie* 17/2, 1981, 119–130.

[b] (+ A.V. Golovačeva, V.V. Ivanov, T.N. Mološnaja, T.M. Nikolaeva, T.N. Svešnikova) Pri-tjažatel'nost' (possessivnost') i sposoby ee vyraženiya. In: *Struktura teksta* - 81. Moskva 1981, 1–6.

[c] Čeredovanie glagol'nyx šifterov v sel'kupskom fol'klornom povestvovanii. In: *Struktura teksta* - 81. Moskva 1981, 102–103.

1982

[a] Keto-Uralica. In: *Ketskij sbornik: antropologija, ětnografija, mifologija, lingvistika*. Leningrad 1982, 238–254.

[b] (+ Ajxenval'd, A.Ju., V.Ja. Petrušin) K rekonstrukcii mifologičeskix predstavlenij finno-ugorskix narodov. *Balto-slavjanskije issledovanija* 1981, Moskva 1982, 162–192.

[c] (+ Petrušin, V.Ja.) Finno-ugorskaja mifologija. In: *Mify narodov mira: Ėnciklopedija*, T. 2. Moskva 1982, 563–568.

[d] Samodijskaja mifologija. In: *Mify narodov mira: Ėnciklopedija*, T. 2. Moskva 1982, 398–401.

1983

[a] Sel'kupskie zaimstvovanija v russkix dialektax. *Sovetskoe finnougrovedenie* 19/3, 1983, 202–216.

[b] Rannye ětapy ětnogeneza i ětničeskoj istorii samodijcev v svete jazykovyx dannyx. In: *Problemy ětnogeneza i ětničeskoj istorii samodijskix narodov. Tezisy dokladov oblastnoj naučnoj konferencii po lingvistike*. Omsk, 5–10.

[c] Prasamodijskie serii possessivov i ix refleksy. In: *Kategorija pritjažatel'nosti v slavjanskix i balkanskix jazykax Tezisy soveščanija*. Moskva 1983, 107–112.

[d] Slavjanskoe sravnitel'no-istoričeskoe jazykoznanie v SŠA. In: *Slavjanovedenie i balkanistika v zarubežnyx stranax*. Moskva 1983, 245–287.

1984

[a] Ustanovlenie dialektnoj prinadležnosti ěneckix materialov. In: *Dialectologia Uralica*. Hamburg 1984, 38–43.

[b] Kriterija klasifikaciji dialektov sel'kupskogo jazyka. In: *Dialectologia Uralica*. Hamburg 1984, 44–46.

[c] Dve zametki o slavjano-samodijskix analogijax. *Balto-slavjanskije issledovanija* 1983. Moskva 1984, 114–123.

[d] Problemy granic nostratičeskoj makrosemji jazykov. In: *Lingvističeskaja rekonstrukcija i drevnejšaja istorija Vostoka: Tezisy i doklady konferencii*, 5. Moskva 1984, 31–48.

[e] Phonological and Morphological Properties of Quantity in Samoyed. In: *Studien zur phonologischen Beschreibung uralischer Sprachen*, ed. P. Hajdú & L. Honti. Budapest 1984, 13–17.

[f] Problems of Phonological reconstruction in modern Uralic linguistics. *Sovetskoe finnougrovedenie* 20/4, 241–257.

[g] Permi szófétések. *NyK* 86/1, 1984, 196–199.

[h] A distinctive feature which became a phoneme: The case of Monguor. In: *5th Internal Phonology Meeting: Abstracts*. Wien 1984, 27.

[i] On phonology and morphophonology of Mator-Taigi-Karagas (MTK). In: *Dritte Tagung für uralische Phonologie: Kurzfassungen - Abstracts*. Wien 1984, 13–14.

1985

[a] K istoričeskoj dialektologii sel'kupskogo jazyka. In: *Leksika i grammatika jazykov Sibiri*. Barnaul 1985, 42–58.

[b] Samodijsko-tungusskie leksičeskie svjazi i ix étnoistoričeskie implikacii. In: *Uralo-altaistika: arxeologija, étnografija, jazyk*. Novosibirsk 1985, 206–213.

[c] Problemy fonologičeskoj rekonstrukcii v uralskom jazykoznanii. In: *Jazyk: istorija i rekonstrukcija*. Moskva 1985, 33–72.

[d] Proto-Uralic reconstruction in its Nostratic context. In: *6-j Meždunarodnyj kongress finno-ugrovedov: Tezisy*, t. II. Syktyvkar 1985, 77.

[e] Die Feststellung der dialektalen Zugehörigkeit der encischen Materialien. In: *Dialectologica Uralica. Materialien der ersten Internationalen Symposiums zur Dialektologie der uralischen Sprachen*, ed. W. Veenker. Wiesbaden 1985 (VdSUA 20), 56–59.

[f] Fenno-Ugrica v 'jatvjažskom' slovare? In: *Tarptautinė baltistų konferencija*. Vilnius 1985, 234–235.

1986

[a] Etymologica 1–48: Materialy po étimologii matorsko-tajgijsko-karagasskogo jazyka. *NyK* 88, 1986, 119–143.

[b] O pribaltijsko-finskom jazykovom materiale v novgorodskix berestjanyx gramotax. In: *Novgorodskie gramoty na bereste* 1977–83, ed. Janin, V.L. & Zaliznjak, A.A. Moskva 1986, 252–259.

[c] Rešenje dilemm pratjurkskoj rekonstrukcii i nostratika. *Voprosy jazykoznanija* 1986/5, 67–78.

[d] Proischoždenie drevnetjurkskogo čeredovanija *r~z* i dilemma 'rotacizma-zetacizma'. *Sovetskaja tjurkologija* 1986/2, 40–50.

[e] Opyt fonologičeskoj interpretacii dannyx po matorsko-tajgijsko-karagasskomu jazyku (MTK). In: *Fonetika jazykov Sibiri i sopredelennyx regionov*. Novosibirsk 1986, 99–102.

[f] Trudy V.M. Illič-Svityča i razvitie nostratičeskich issledovanij za rubežom. In: *Zarubežnaja istoriografija slavjanovedenija i balkanistiki*. Moskva 1986, 229–282.

[g] K izučeniju i ocenke nadežnosti indoevropsko-semitskich leksičeskich paralelejev. In: *Balkany v kontekste Sredizemnomorja: Problemy rekonstrukcii jazyka i kul'tury*. Moskva 1986, 164–167.

[h] Arxivnye materialy XVIII veka po enisejskim jazykam. In: *Paleoaziatskij sbornik*. Leningrad 1986, 179–212.

[i] G.F. Miller i vengerskaja étimologičeskaja tradicija. In: *Istoriografija i istočnikovedenie stran Central'noj i Jugo-Vostočnoj Evropy*. Moskva 1986, 232–243.

[j] O dvux fonetičeskix zakonax v altajskix jazykax. In: *Istoriko-kul'turnye kontakty narodov altajskoj jazykovej obščnosti. Tezisy dokladov XXIX sessii PLAC*, II: *Lingvistika* (Taškent, IX 1986). Moskva 1986, 121–124.

1987

[a] Vstrečnyj dvuxnapravlenyj otsčet mor v nganasanskom jazyke. In: *The Eleventh International Congress of Phonetic Sciences. Proceedings*, Vol. 1. Tallinn 1987, 158–161.

[b] 'Russkij govorka mesto kazat' budem' (Tajmyrskij pidžin). *Vozniknovenie i funkcionirovanie kontaktnyx jazykov. Materialy rabočego soveščanija*. Moskva 1987, 84–93.

[c] Glottoxronologičeskaja metodika Šily Ėmblton (Sheila Embleton) v priloženii k kreofskim jazykam. In: *Vozniknovenie i funkcionirovanie kontaktnyx jazykov*. Moskva 1987, 24–27.

[d] Pravilo Xonti dlja veng. *fészek* i ego analog v matorsko-tajgijsko-karagasskom jazyke. *Sovetskoe finno-ugrovedenie* 23/1, 1987, 57–60.

[e] Two Mator-Taigi-Karagas vocabularies from the 18th century. *JSFOu* 81, 1987, 49–132.

1988

[a] K istorii étnojazykovej situacii v centre Azii: dannye matorsko-tajgijsko-karagasskogo jazyka. In: *Sinxronija i diaxronija v lingvističeskix issledovanijax*, č. 2. Moskva 1988, 153–166.

**Vele, *bolje. Sovetskoe slavjanovedenie* 1988/4, 54–59.

[b] Vengerskij jazyk kak istočnik dlja praslavjanskoj rekonstrukcii i rekonstrukcii slavjanskogo jazyka Pannonii. In: *X Meždunarodnyj sjezd slavistov: doklady sovetskoj delegacii. Slavjanskoe jazykoznanie*. Moskva 1988, 347–368.

[c] *Király i olasz*. K istorii rannyx slavjano-tjurko-vengerskix svjazej. In: *Slavjane i ix sosedy. mesto vzaimnyx vlijanij v processe obščestvennogo i kul'turnogo razvitija. Ėpoxa feodalizma: Sbornik tezisov*. Moskva 1988, 53–55.

[d] Slavjanskij interdialekt v Vengrii Arpadov? In: *Slavjane i ix sosedy. Mesto vzaimnyx vlijanij v processe obščestvennogo i kul'turnogo razvitija. Ėpoxa feodalizma: Sbornik tezisov*. Moskva 1988, 63–66.

[e] Finnugor mitológia. In: *Mitológiai enciklopédia*, I. Budapest 1988, 530–538.

[f] Szamojéd mitológia. In: *Mitológiai enciklopédia*, II. Budapest 1988, 566–570.

1989

[a] Sillabika stixa v nganasanskix inoskazetel'nyx pesnjax. In: *Muzykal'naja étnografija Severnoj Azii*. Novosibirsk 1989, 52–76.

[b] Samodijjskaja lingvističeskaja rekonstrukcija i praistorija samodijcev. In: *Lingvističeskaja rekonstrukcija i drevnejšaja istorija Vostoka*, č. 2. Moskva 1989, 3–20.

[c] Glubinnno-fonetičeskij izosillabizm neneckogo stixa. *JSFOu* 82, 1989, 223–268.

[d] Izučenie rannyx slavjano-vengerskix jazykovyx otnošenij. In: *Slavjanovedenie i balkanistika v stranax Zarubežnoj Evropy i SŠA*. Moskva 1989, 184–198.

[e] Slavjanskoe kojne v Vengrii Arpadov i proisxoždenie slavjano-vengerskix toponimov v Transilvanii. In: *Materialy k VI Meždunarodnomu kongressu po izučeniju stran Jugo-Vostočnoj Evropy. Lingvistika*. Moskva 1989, 48–55.

[f] K ocenke nadežnosti indoevropejsko-semitskix leksičeskix sopostavljenij. In: *Paleobalkanistika i antičnosť*. Moskva 1989, 13–20.

[g] (+ Ajkhenvald, A., Petrušin, V.) On earliest Finno-Ugrian mythologic beliefs: Comparative and historical considerations for reconstruction. In: *Uralic Mythology and Folklore*, ed. M. Hoppál & Pentikäinen. Budapest-Helsinki 1989 (Ethnologia Uralica 1), 155–159.

[h] Samoyedic mythology: Dynamic phenomena and the problem of archaic layers. In: *International Symposium on 'Folklore in Slavonic, Finno-Ugrian and Indian Literatures'*. New Delhi 1989, 39–41.

1990

- [a] Ural'skij konsonantnyj auslaut - indoevropskaja geterokliza? In: *Sravnitel'no-istoričeskoe jazykoznanie na sovremenom etape*. Moskva 1990, 11–13.
- [b] Ètimologičeskie zametki. In: *Issledovanija po istoričeskoj grammatike i leksikologii*. Moskva 1990, 30–42.
- [c] Ugrica: Ètimologii s istoriko-fonetičeskim podtekstom. *NyK* 91, 1990, 63–68.
- [d] K korpusu rannyx slavjanskix zaimstvovaniij vengerskogo jazyka. In: *Uralo-Indogermanica I*. Moskva 1990, 76–82.
- [e] (+ Nikolaev, S.A.) Slavjanskije (novgorodsko-pskovskie) zaimstvovanija v pribaltijsko-finskix jazykax: -a i -u v refleksax imen mužskogo roda. In: *Uralo-Indogermanica I*. Moskva 1990, 41–43.
- [f] Idei i sfery issledovanij Paulja Ariste na meždunarodnoj konferencii po uralo-indoevropistike. *Linguistica Uralica* 26/4, 1990, 314–317.
- [g] 'Smešannye' sostojanija i tipologičeskaja rekonstrukcija. In: *Vsesojuznaja konferencija po lingvističeskoj tipologii*. Moskva 1990, 180–182.
- [h] The external connections and early contacts of the Uralic languages. In: *Problems of Uralistics: Analytical Reviews 1*. Moscow 1990, 19–43.
- [i] (+ Janhunen, Juha) Once more on the ethnonym „Tungus“. *Specimena Sibirica III. Gedenkschrift für Irén N. Sebestyén*. Pécs 1990, 67–72.
- [j] A plea for combining synchrony and diachrony in the descriptions of Uralic dialects. In: *Congressus Septimus Internationalis Fenno-Ugristarum*, ed. W. Veenker. Hamburg 1990, 24–26 / *Congressus Septimus Internationalis Fenno-Ugristarum, Pars 2A: Summaria dissertationum. Linguistica*. Debrecen 1990, 74.
- [k] Octosyllabic and hexasyllabic verse in Northern Samoyed. In: *Congressus Septimus Internationalis Fenno-Ugristarum, Pars 2A, Summa Dissertationum: Linguistica*. Debrecen 1990, 75.

1991

- [a] Samodijskaja lingvističeskaja rekonstrukcija i praistorija samodijcev. In: *Sravnitel'no-istoričeskoe izučenie jazykov raznyx semej: Leksičeskaja rekonstrukcija. Rekonstrukcija iščeznuvšix jazykov*. Moskva 1991, 86–99.
- [b] K topoxronologii ural'sko-altajskix ènojazykovyx svjazej. In: *Slavistika - indoevropistika - nostratika. K 60-letiju so dnja roždenija V.A. Dybo*. Moskva 1991, 26–29.
- [c] O neskol'kix leksičeskix reliktax novgorodskoj i severnorusskoj kolonizacii. In: *Russkij jazyk i jazyki narodov krajnego severa. Problemy opisanija kontaktnyx javlenij*. Leningrad 1991, 89–90.
- [d] Ob odnom diakritičeskom prieme sozdanija drevnetjurksskogo runičeskogo alfavita. In: *Issledovanija jazykovyx sistem v sinxronii i diaxronii: K 90-letiju È.R. Teniševa*. Moskva 1991, 150–158.
- [e] On interaction of Mator with Turkic, Mongolic, and Tungusic: A rejoinder. *JSFOu* 83, 1991, 257–267.
- [f] Does the language of spirits influence the development of human language? (Evidence from Northern Samoyed). In: *The International Conference of Shamanism: Regional Aspect of Shamanism*. Seoul 1991, 105.

1992

- [a] Bisyllabic consonantal and trisyllabic vocalic stems in Fenno-Permian and further. In: *Rédei Festschrift*. Wien-Budapest 1992, 195–200.
- [b] Slavic/Latin/German stress and Hungarian vowel harmony. In: *Finnisch-ugrische Sprachen zwischen dem germanischen und dem slavischen Sprachraum*. Amsterdam-Atlanta 1992, 45–54.
- [c] Comments on K. Rowenchuk's Paper. In: *Nostratic, Dene-Caucasian, Austric and Amerind: Materials from the First International Interdisciplinary Symposium on Language and Prehistory*, ed. V. Shevoroshkin. Bochum 1992, 96–98.
- [d] Incorporation of elements of Russian orthodoxy and Soviet ideology into shamanism. In: *Third Circumpolar Universities Cooperation Conference: Abstracts*. Rovaniemi 1992, 112.

[e] (+ Kosterkina, N.T.) Pequeñas sesiones de un gran chamán nganasan. In: *Diógenes* 158, 1992, Abril-Junio, 39–54.

[f] (+ Kosterkina, N.T.) Petites séances d'un grand chamane nganasan. In: *Diogéne* 158: *Chamanes et chamanisme au seuil du nouveau millénaire*, 1992, Avril-Juin, 37–51.

[g] (+ Kosterkina, N.T.) Small séance with a great Nganasan Shaman. In: *Diogenes* 158, 1992, April-June, 39–55.

1993

[a] Etymologica 49–79: Materialy po étimologii matersko-tajgijsko-karagasskogo jazyka. *NyK* 93, 1992–93, 101–123.

[b] Prasamodijskoe *ə̃ i *ə̃: prauralskie istočniki i nganasanske refleksy. In: *Hajdú Péter 70 éves*. Budapest 1993, 125–133.

[c] Sel'kupskij jazyk. In: *Jazyki mira: Ural'skie jazyki*. Moskva 1993, 356–371.

[d] Matersko-tajgijsko-karagasskij jazyk. In: *Jazyki mira: Ural'skie jazyki*. Moskva 1993, 372–379.

[e] Zaimstvovanija iz pravoslavnoj religii i sovjetskaja ideologija v ritual'noj praktike nganasansko-go šamana. In: *Tradicionnye kul'tury i sreda obitanija*. Moskva 1993, 98–100.

[f] Rannaja slavjanskaja xristianskaja terminologija v vengerskom jazyke. In: *XI Meždunarodnyj sjezd slavistov. Slavjanskoe jazykoznanie: Doklady rossijskoj delegacii*. Moskva 1993, 46–64 / *Zbornik resumé*. Bratislava 1993, 117–118.

[g] (+ Aksenova, E.P., Gorjancov, A.N., D'jakov, V.A., Orel, V.Ė., Robinson, M.A.) Kratkij obzor osnovnyx etapov istorii sovjetskogo slavjanovedenija. In: *Slavjanovedenie v SSSR: Bibliografičeskij slovar'*. New York 1993, 6–48.

[h] Does the language of spirits influence the development of human language? In: *Shamans and Cultures*, ed. M. Hoppál & K.D. Howard. Budapest 1993, 210–214.

[i] Samoyedic vocabularies from the 18th century: A list of archive manuscripts. *UAJb* (N.F.) 12, 1993, 249–265.

1994

[a] Malye kamlanie bol'shogo šamana. In: *Tajmyrskij étnolingvističeskij sbornik*, 1: *Materialy po nganasanskomu šamanstvu i jazyku*. Moskva 1994, 17–29.

[b] Nganasanskaja kirilličeskaja grafika i fonologičeskaja transkripcija. In: *Tajmyrskij étnolingvističeskij sbornik*, 1: *Materialy po nganasanskomu šamanstvu i jazyku*. Moskva 1994, 9–12.

[c] Nganasanske zaimstvovanija v dolganskom jazyke: k vyxodu v svet dolganskogo slovarja M. Staxovskogo. In: *Tajmyrskij étnolingvističeskij sbornik*, 1: *Materialy po nganasanskomu šamanstvu i jazyku*. Moskva 1994, 234–237.

[d] Očerok morfonologii i slovoizmenitel'noj morfologii nganasanskogo jazyka. In: *Tajmyrskij étnolingvističeskij sbornik*, 1: *Materialy po nganasanskomu šamanstvu i jazyku*. Moskva 1994, 190–221.

[e] (+ Kosterkina, N.T., Ždanova, T.Ju.) Pervoe kamlanie. Vtoroe kamlanie. In: *Tajmyrskij étnolingvističeskij sbornik*, 1: *Materialy po nganasanskomu šamanstvu i jazyku*. Moskva 1994, 30–106.

[f] Prezentacija tekstov i leksiko-grammatičeskije pomety. In: *Tajmyrskij étnolingvističeskij sbornik*, 1: *Materialy po nganasanskomu šamanstvu i jazyku*. Moskva 1994, 13–15.

[g] Nganasansko-russkie jazykovye svjazi. In: *Kontaktologičeskij enciklopedičeskij slovar'-spravočnik*, I: *Severnij region*. Moskva 1994, 129–137.

[h] Tajmyrskij pidžin - 'Govorka'. In: *Kontaktologičeskij enciklopedičeskij slovar'-spravočnik*, I: *Severnij region*. Moskva 1994, 298–303.

[i] Ukazatel' slov k tekstam kamlanij. In: *Kontaktologičeskij enciklopedičeskij slovar'-spravočnik*, I: *Severnij region*. Moskva 1994, 107–146.

[j] Ural'skie narody vo vzaimodejstvii s Rus'ju i i novgorodskimi slavjanami: problemy interpretacii lingvističeskix dannyx. In: *Evropejskij Sever. Vzaimodejstvie kul'tur v drevnosti i srednevekovje*. Syktyvkar 1994, 101–102.

[k] Jazykovaja situacija v Rossii. In: *Grani* 49, 1994, No. 172, 302–314.

[l] Nominativnaja mini-zagadka: Na styke zagadki, metafory i leksičeskogo substituta. In: *Issledovanija v oblasti balto-slavjanskoj duxovnoj kul'tury: Zagadka kak tekst*, 1. Moskva 1994, 256–263.

[m] Proto-Lappisch und Samojedisch im Lichte der heutigen samojedologischen Forschung. In: *Laponica et Uralica. 100 Jahre finnisch-ugrischer Unterricht an der Universität Uppsala. Jubiläumssymposium: Abstracts*, ed. L.-G. Larsson & R. Raag. Uppsala 1994, 12.

1995

[a] Sverxdrevnie germanizmy v pribaltijsko-finskom i drugix finno-ugorskix jazykax: Istorija problemy v kratkoj anotirovannoj i kommentirovannoj bibliografii. In: *Ėtojazykovaja i ėtnokul'turnaja istorija Vostočnoj Evropy*. Moskva 1995, 3–37.

[b] Zagadki-inoskazanija v nganasanskom fol'klora. In: *Malye formy fol'klora: Sbornik statej pamjati G.L. Permjakova*. Moskva 1995, 270–282.

[c] Samoyedic loans in Turkic: Check-list of etymologies. In: *Laut- und Wortgeschichte der Türksprachen*, ed. B. Kellner-Heinkele und M. Stachowski. Wiesbaden 1995 (*Turcologica* 26), 75–95.

[d] Proto-Uralic gradation: Continuation and traces. In: *Congressus Octavus Internationalis Fenno-Ugristarum*, Pars I: *Orationes plenariae et conspectus quinquennales*. Jyväskylä 1995, 17–51.

[e] The Proto-Uralic origin of consonant gradation. *Moskovskij lingvističeskij žurnal* 1, 1995, 34–40.

Nganasan as a literary language - and further reflections on literary languages. In: *Zur Frage der uralischen Schriftsprachen*, ed. G. Zaicz. Budapest 1995, 149–153.

[f] (+ Stachowski, M.) Turco-Samoiedica. *Folia Orientalia* 31, 1995, 39–52.

1996

[a] Faktor Mangazejskogo morskogo xoda v ėtnonimii i toponimii. In: *Slavjanskije jazyki v zerkale neslavjanskogo okruženija*. Moskva 1996, 74–76.

[b] Ėtničeskoe soznanie i tempy jazykovoj ėvolucii. In: *Ėtničeskoe i jazykovoe samosoznanie*. Moskva 1995, 157–159.

[c] Očerki istorii samodijskix narodov. In: *Finno-ugorskij mir*, ed. Nanovski D. Budapest 1996, 101–115.

[d] The Enets text of the Lord's Prayer from Witsen's book. In: *Ėnnepi kõnyv Mikola Tibor tisztele-tére*, ed. Mészáros E. Szeged 1996, 125–132.

[e] Protolappisch und Samojedisch: die vorgeschlagenen Wortgleichungen im heutigen etymologischen Forschung. In: *Laponica et Uralica*. Uppsala 1996, 51–69.

[f] 'Govorka' - the pidgin Russian of the Taymyr Peninsular area. In: *Atlas of Languages of Intercultural Communication in the Pacific, Asia, and the Americas*, Vol. II.1., ed. S.A. Wurm et al., Berlin 1996, 1033–34 + Map 110.

[g] Selkup as lingua franca. In: *Atlas of Languages of Intercultural Communication in the Pacific, Asia, and the Americas*, Vol. II.1., ed. S.A. Wurm et al., Berlin 1996, 1035 + Map 110.

[h] Tágra nyiljék! In: *Ėnnepi kõnyv Domokos Péter tisztele-tére*, ed. Bereczki A. & Klima L. Budapest 1996, 114.

1997

[a] Uralo-Indogermanica. Balto-slavjanskije jazyki i problema uralo-indoevropejskix svjazej. *Balto-slavjanskije issledovanija* 1989–1996. Moskva 1997, 224–249.

[b] (+ Nikolaeva, I.A.) Jukagirskij jazyk. In: *Jazyki mira: Paleoaziatskie jazyki*. Moskva 1997, 155–168.

[c] Dva šišá: Turcic *šiš(ik)* and Fennic *hši* in Russian. *Studia Etymologica Cracoviensia* 2, 1997, 151–157.

[d] The southern neighbours of Finno-Ugrians: Iranians or an extinct branch of Aryan ('Andronovo Aryans')? In: *Finnisch-ugrische Sprachen in Kontakt*. Maastricht 1997, 117–125.

[e] Nganasan. In: *The Uralic Languages*, ed. D. Abondolo. London - New York 1997, 480–515.

[f] Selkup. In: *The Uralic Languages*, ed. D. Abondolo. London - New York 1997, 548–579.

[g] Factors of Russianisation in Siberia and linguo-ecological strategies. In: *Northern Minority Languages: Problems of Survival*, ed. Shoji H. & Janhunen J. Osaka 1997 (*Senri Ethnological Studies* 44), 77–91.

1998

[a] Pozdnjaja praslavjanskaja fonetika v svete dannyx finno-ugorskix jazykov. In: XII. *Międzynarodowy Kongres Slawistów. Streszczenia referatów i komunikatów: Językoznawstwo*. Warszawa 1998, 197.

[b] Tjurkskie leksičeskie raritety v matorskem jazyke. In: *Studia Turcologica Cracoviensia* 5, 1998, 125–134.

[c] Južnye sosedy finno-ugrov: irancy ili iščeznuvšaja vetv' ariev (arii-andronovey)? In: *ΠΟΛΥΤΡΟΠΟΝ: κ 70–letiju Vladimira N. Toporova*. Moskva 1998, 61–72.

[d] K interpretaciji drevnerusskix tekstov: 1. *Narcy*; 2. *Šestniki*. *Balto-slavjanskije issledovanija* 1997. Moskva 1998, 563–569.

1999

[a] Umlaut in Diachronie - Ablaut in Synchronie: Urostjakischer Umlaut und ostjakischer Ablaut. In: *Diachronie in der synchronen Sprachbeschreibung*, ed. Helimski, E. Hamburg 1999 (MSUA 21), 45–47.

[b] Ural. **lās* 'bei, in der Nähe' im Samojedischen (und im Ungarischen?). *Finnisch-Ugrische Mitteilungen* 21–22, 1999, 77–81.

[c] Einige Angaben zu Toponymie und Ethnonymie des sajansamojedischen Siedlungsgebietes aus den Jahren 1739–1740 bei G.F. Mueller. In: *Europa et Siberia: Gedenkband für Wolfgang Veenker*, ed. Hasselblatt & Jääsalmi-Krüger. Wiesbaden 1999 (VdSUA 51), 181–189.

2000

[a] On probable Tungus-Manchurian origin of the Buyla inscription from Nagy-Szentmiklós. *Studia Etymologica Cracoviensia* 5, 2000, 43–56.

[b] Mifologija i religija ura'skix jazykov. In: *Komparatistika, uralistika: statji i lekcii*. Moskva 2000, 230–240.

[c] 'Govorka' - tajmyrskij pidžin na russkoj leksičesoj osnove. In: *Komparatistika, uralistika: statji i lekcii*. Moskva 2000, 378–395.

[d] Leksiko-semantičeskie raritety v rannix slavjanskix zaimstvovanijax vengerskogo jazyka. In: *Komparatistika, uralistika: statji i lekcii*. Moskva 2000, 452–455.

[e] Jazyk(i) avarov: tunguso-mañčžurskij aspekt. *Folia Orientalia* 36, 2000, 135–248.

[f] K ocenke sovremennoj jazykovoju situacii v Rossii s točki zrenija lingvistiki. In: *Res Linguistica: K 60–letiju V.P. Neroznaka*. Moskva 2000, 238–248.

[g] Glottalizacija v jazykax srednej Sibiri. In: *Evrazijskoe prostranstvo: Zvuk i slovo*. Moskva 2000, 17–18.

[h] Očerok istorii samodijskix narodov. In: *Sorodiči po jazyku*, ed. Nanovski D. Budapest 2000, 355–357.

[i] (+ Nagy I.) Samodijskie jazyki. In: *Sorodiči po jazyku*, ed. Nanovski D. Budapest 2000, 345–348.

[j] (+ Nagy I.) Nganasanskij jazyk. In: *Sorodiči po jazyku*, ed. Nanovski D. Budapest 2000, 355–357.

[k] (+ Nagy I.) Sel'kupskij jazyk. In: *Sorodiči po jazyku*, ed. Nanovski D. Budapest 2000, 358–360.

[l] (+ Nagy I.) A szamojéd nyelvek. In: *Nyelvrokonaink*, ed. Nanovfszky, Gy. Budapest 2000, 287–290.

[m] (+ Nagy I.) A nganasan nyelv. In: *Nyelvrokonaink*, ed. Nanovfszky, Gy. Budapest 2000, 299–301.

[n] (+ Nagy I.) A szöllkup nyelv. In: *Nyelvrokonaink*, ed. Nanovfszky, Gy. Budapest 2000, 303–304.

[o] Umlaut in Diachronie - Ablaut in Synchronie: Urostjakischer Umlaut und ostjakischer Ablaut. In: *Problemy izučenija dal'nego rodstva jazykov na rubeže tretjogo tysjačiletija*. Moskva 2000, 194–200.

[p] On 'eye-witnessed' ethnic hostilities in the Taimyr North: Critical remarks to the 'Tundroviki' by D.G. Anderson. In: *Siberia and the Circumpolar North: Contribution by Anthropologists and NGOs*. Wien 2000, 26–27.

[q] Before the Uralians came: White spots on the historical language map of Northern Eurasia and the Uralic languages. In: *Congressus Nonus Internationalis Fenno-Ugristarum*, Pars II. Tartu 2000, 72–73.

[r] A szamojéd népek vázlatos története. In: *Nyelvrokonaink*, ed. Nanovfszky, Gy. Budapest 2000, 109–120.

2001

[a] Early Indo-Uralic linguistic relationships: Real kinship and imagined contacts. In: *Early Contacts between Uralic and Indo-European: Linguistic and Archaeological Considerations*, ed. Carpelan C., Parpola A. & Koskikallio. Helsinki 2001 (*MSFOu* 242), 187–205.

[b] Ablaut als Umlaut im Ostjakischen: Partizipien und Grundzüge der lautgeschichtlichen Betrachtung. In: *Fremd und eigen: Untersuchungen zu Grammatik und Wortschatz des Uralischen und Indogermanischen: In memoriam Hartmut Katz*. Wien: Edition Praesens 2001, 55–76.

[c] Der Ostjakische Vokalwechsel und die natürlichen Gesetze der Lautentwicklung (Paar Kommentare zu Hontis Diskussionsbeitrag). In: *FUM* 23, Hamburg 1999[2001], 39–44.

[d] Samojedic studies: A state-of-the-art report. *FUF* 56/1–3, 2001, 175–216.

[e] Uraľcy i ix predšestvenniki: Belye pjatna na étnoistoričeskoj karte Severnoj Evrazii i uraľskie jazyki. In: *Congressus Nonus Internationalis Fenno-Ugristarum*, Pars IV: Dissertationes sectionum: *Linguistica* 1, ed. Seilenthal T. Tartu 2001, 332–336.

[f] PU *jś 'to cause to be, to be' and some other core vocabulary items in Proto-Uralic: Remarks on etymology and reconstruction. In: *Budapest Uráli Műhelyi II. Szófejítő Műhely* 1999. Budapest 2001, 76–84.

[g] Zu den ossetischen Lehnwörtern im Ungarischen. In: *Finnougrier und Indoeuropäer: Kontakte der Sprachen, Kontakte der Literaturen / Finno-Ugrians and Indo-Europeans: Linguistic and Literary Contacts. Abstracts*, ed. Blockland R. & Hasselblatt, C. Groningen 2001, 27.

[h] (+ Sauer G.) Verzeichnis der Rara aus dem Nachlass von Wolfgang Steinitz. *Uralistik, Sprachen und Völker des Nordens*. In: *Berliner Beiträge zur Hungarologie* 12, 2001, 181–209.

2002

[a] Tajmyr, nižnyj Jenisej i bassejn Taza v načale XVIII veka: zameťki G.F. Millera po étnologii, étnonimii i toponimii Mangazejskogo uezda. In: *Jazyki mira. Tipologija. Uralistika: Pamjati T. Ždanovoj. Statji i vospominanija*. Moskva: Indrik 2002, 592–616.

[b] Slovať F.G. Maľceva (1903) i osobennosti jazyka enisejskix sel'kupov. In: *Lingvističeskij bespredel: Sbornik statej k 70–letiju A.I. Kuznecovoj*. Moskva 2002, 155–170.

[c] Transevrazijskie aspekty russkoj étimologii. In: *Russkij jazyk v naučnom osveščanii* 2(4), Moskva 2002, 75–90.

[d] Paul Johansen als Philologe und Etymologe. In: *Reden und Vorträge auf der Festveranstaltung am 14. Dezember 2001 aus Anlass des 100. Geburtstages von Prof. Fr. Paul Johansen*. Hamburg 2002, 34–46.

[e] Zu den iranischen Lehwörtern im Ungarischen. In: *Finno-Ugrians and Indo-Europeans: Linguistic and Literacy Contacts. Proceedings of the Symposium at the University of Groningen*, ed. Blokland R. & Hasselblatt C. Maastricht 2002 (Studia Fenno-Ugrica Groningana 2), 105–111.

[e] Eine Regel der Konsonantenkompatibilität im Ostjakischen. In: *Wúša wúša - Sei gegrüsst! Beiträge zur Finnougristik zu Ehren von G. Sauer dargebracht zu seinem siebzigsten Geburtstag*, ed. E. Helimski & A. Widmer. Wiesbaden 2002 (*VdSUA* 57), 111–116.

2003

[a] Tunguso-mañčurskij jazykovyj komponent v Avarskom kaganate i slavjanskaja étimologija. In: *Zbornik povzetkov - 13. Mednarodni slavistični kongres* (Ljubljana, VIII, 2003), I. del: *Jezičkoslovje*, ed. F. Novak. Ljubljana 2003, 140–141.

[b] *Bécs* und *Pécs* vor dem Hintergrund der ungarischen Vertretung der slawischen Nasalvokale. In: *Ünnepi könyv Honti László tiszteletére*, ed. Bakró-Nagy M. & Rédei K. Budapest 2003, 181–193.

[c] Areal grouping (Sprachbünde) within and across the borders of the Uralic language family: A survey. *NyK* 100, 2003, 156–167.

[d] Nganasan Shamanistic Tradition: Observations and Hypotheses. In: *Rediscovery of Shamanistic Heritage*, ed. Hoppál M. & Kosa G. Budapest 2003, 195–210.

2004

[a] Finno-ugorskije i samodijskije narody. In: *Mify i religii mira. Učebnoe posobie*. Moskva 2004, 53–60.

[b] Istoričeskie predposylki jazykovyx sojuzov s učastiem uraľskix jazykov. In: *Formirovanie, istoričeskoe vzaimodejstvie i kulturnye svjazi finno-ugorskix narodov. Materialy III Meždunarodnogo istoričeskogo kongressa finno-ugrovedov*. Joškar-Ola 2004, 53–60.

[c] Die Sprache(n) der Awaren: Die mandschu-tungusische Alternative. In: *Proceedings of the First International Conference on Manchu-Tungus Studies* (Bonn, VIII-IX, 2000), Vol. 2: *Trends in Tungusic and Siberian Linguistics*, ed. C. Näher. Wiesbaden 2004 (*Tunguso-Sibirica* 9), 59–72.

[d] Missing link found: Matorica nova aus dem wissenschaftlichen Nachlass der Grossen Sibirischen Expedition. *Mikola-konferencia* 2002. Szeged 2004, 59–72.

[e] An outline history of the Samoyed people. In: *The Finno-Ugric World*, ed. Nanovszky Gy. Budapest 2004, 119–133.

[f] (+ Nagy I.) The Nganasan language. In: *The Finno-Ugric World*, ed. Nanovszky Gy. Budapest 2004, 267–269.

[g] (+ Nagy I.) The Selkup language. In: *The Finno-Ugric World*, ed. Nanovszky Gy. Budapest 2004, 271–272.

2005

[a] Étnonimija uraľskix i sibirskix narodov v rukopisnom nasledii Vtoroj Kamčatskoj ékspedicii. In: *G.F. Miller i izučenie uraľskix narodov (materialy kruglogo stola)*, ed. Helimski E. Hamburg 2005 (Hamburger Finnisch-ugrische und Sibirische Materialien 3), 19–40.

[b] *Schöselgub* u G.F. Millera i samonazvanie selkupov. In: *G.F. Miller i izučenie uraľskix narodov (materialy kruglogo stola)*, ed. Helimski E. Hamburg 2005 (Hamburger Finnisch-ugrische und Sibirische Materialien 3), 41–46.

[c] Selkupskij jazyk. In: *Jazyki Rossijskoj Federacii i sosednyx gosudarstv: Ėnciklopedija*, T. III. Moskva 2005, 18–28.

[d] Finno-ugorskije jazyki. In: *Jazyki Rossijskoj Federacii i sosednyx gosudarstv: Ėnciklopedija*, T. III. Moskva 2005, 262–265.

[e] Uraľskie jazyki. In: *Jazyki Rossijskoj Federacii i sosednyx gosudarstv: Ėnciklopedija*, T. III. Moskva 2005, 252–258.

[f] Nasledie severo-zapadnoj grupy finno-ugorskix jazykov i substratnoj toponimii v leksike: rekonstrukcii, istoričeskaja fonetika, étimologii. In: *Onomastika krugu gumanitarnyx nauk*. Ekaterinburg 2005, 71–74.

[g] Uralic languages in Sprachbünde: Areal connections within and across the family borders. In: *Les langues ouraliennes aujourd'hui: Approche linguistique et cognitive / The Uralic languages today: A linguistic and cognitive approach*, ed. Jocelyne Fernandez-West M.M. Paris 2005, 87–99.

[h] Selkup lengthening as a sound law. In: *Congressus Decimus Internationalis Fenno-Ugristarum*, Pars II: *Linguistica*. Joškar-Ola 2005, 195.

[i] The 13th Proto-Samoyed vowel. In: *Mikola-konferencia 2004*. Szeged 2005, 27–39.

[j] Nganasan shamanistic tradition: Observations and hypotheses. In: *Shamanhood: An endangered language*, ed. Pentikäinen J. & Simoncsis P. Oslo 2005, 85–98.

2006

[a] Kratkij obzor dannyx po étimologii sibirskix i ural'skix narodov v rukopisnom nasledii Vtoroj Kamčatskoj ékspedicii. In: *Tri stoletija akademičeskix issledovanij Jugry: Ot Millera do Šteinica*, č. I: *Akademičeskije issledovanija Severo-zapada Sibiri v XVIII v.* Ekaterinburg 2006, 197–209.

[b] The 'Northwestern' group of Finno-Ugric languages and its heritage in the place names and substratum vocabulary of the Russian North. In: *The Slavicization of the Russian North*, ed. Nuorluoto J. Helsinki 2006 (Slavica Helsinkiensia), 109–127.

[c] Paul Johansen als Etymologe. In: *Nordeuropa als Geschichtsregion. Beiträge des III Internationalen Symposiums zur deutschen Kultur und Geschichte im europäischen Nordosten* (Tallin, IX, 2001), ed. Hackmann J. & Schweitzer R. Helsinki - Lübeck 2006, 72–84.

2007

[a] Fonetika i (morfo)fonologija éneckogo jazyka v uslovijax jazykogo sdviga. In: *Jazykovye izmenenija v uslovijax jazykovogo sdviga*, ed. Vaxtin N.B. Sankt Peterburg 2007, 213–224.

[b] Nasledie severo-zapadnoj gruppy finno-ugorskix jazykov v substratnoj toponimii i leksike: Rekonstrukcii, istoričeskaja fonetika, étimologija. *Voprosy onomastiki* 3, Ekaterinburg 2006, 38–51.

[c] Prodlenie glasnyx pered šva v sel'kupskom jazyke kak fonetičeskij zakon. *Linguistica Uralica* 43/2, 124–133.

[d] A Mezen' Nenets glossary and other linguistic data from Sjögrén's papers. *Linguistica Uralica* 43/3, 197–210.

Recenze (výběr)

1977

[α] Hajdú, Peter. *Samojedologischen Schriften* (Szeged 1975). *Sovetskoe finnougrovedenie* 13/4, 1977, 301–305.

[β] Konferencija po voprosam nostratičeskogo jazykoznanija. *Sovetskoe slavjanovedenie* 1977/6, 121–125.

1982

[α] Katzschmann M. & Pusztay J. *Jenissej-Samojedisches (Enzisches) Wörterverzeichnis* (Hamburg 1978). *Sovetskoe finnougrovedenie* 18/2, 1982, 135–147.

1985

[α] Honti, László. *Geschichte des obugrischen Vokalismus der ersten Silbe* (Budapest 1982). *Sovetskoe finnougrovedenie* 21/1, 1985, 63–76.

[β] *Symposium Saeculare Societatis Fenno-Ugricae* (Helsinki: MSFOu 185, 1983). *Sovetskoe finnougrovedenie* 21/4, 1985, 289–294.

1987

[α] A 'new approach' to Nostratic comparison [recenze A. Bomhard: *Towards Proto-Nostratic*, Amsterdam-Philadelphia 1984]. *Journal of American Oriental Society* 107/1, 1987, 97–100.

[β] Janhunen, Juha. *Glottal Stops in Nenets* (Helsinki: MSFOu 196, 1986). *Sovetskoe finnougrovedenie* 23/4, 1987, 304–310.

1989

[α] Rédei, K. (ed.) *Uralisches etymologisches Wörterbuch*, Lfg. 1. (Budapest 1986). *Ětimologija* 1986–87[1989], 240–250.

[β] Trubetzkoy, N.S. *Opera slavica minora linguistica* (Wien 1988). *Sovetskoe slavjanovedenie* 1989/6, 110–112.

1991

[α] Lušnikova, A.V. Stratifikacija irano-uralských jazykových kontaktů (Moskva: Kandidatskaja dissertacija 1990). *Linguistica uralica* 27/3, 218–222.

[β] Doerfer, G. *Grundwort und Sprachmischung: Eine Untersuchung an Hand von Körperteilbezeichnungen* (München 1988). *Word* 43/2, 1991, 322–330.

1992

Steinitz, Wolfgang. *Ostjakologische Arbeiten*, I-IV (Budapest 1975–80). *Voprosy jazykoznanija* 1992/2, 151–157.

1993

Baldi, Philip. (ed.) *Linguistic Change and Reconstruction Methodology* (Berlin 1990). *Diachronica* 10/1, 1993, 111–118.

1997

Etymologien aus dem 18. Jahrhundert [recenze Fischer, J.E. *Vocabularium Sibiricum* (1747): *Der etymologisch-vergleichende Anteil*, ed. J. Gulya (Frankfurt: Opuscula Fenno-Ugrica Gottingensia VII, 1995). *FUF* 54/1–2, 1997, 185–192.

Zkratky: FUF Finnisch-Ugrische Forschungen, JSFOu Journal de la Société Finno-Ougrienne, MSFOu Mémoires de la Société Finno-Ougrienne, NyK Nyelvtudományi Közlemények, VdSUA *Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica*, UAJb Uralaltaische Jahrbücher.

Václav Blažek

blazek@phil.muni.cz

August Schleicher (19.2. 1821 Meiningen - 6.12. 1868 Jena)

Letos uplyne 160 let od smrti Augusta Schleichera, pozoruhodné osobnosti německé, ale i české historicko-srovnávací jazykovědy 19. století. Přesto, že mu byl vyměřen jen nedlouhý život, dokázal zatraktivnit celou řadu disciplín, do té doby v německy mluvících zemích či celé západní Evropě opomíjených. Platí to na prvním místě o slavistice se zvláštním zřetelem k polabštině, a baltistice, též s akcentem na litevský folklór. Největší popularitu už za svého života si vydobyl glottogonickými úvahami, kdy se inspiroval Darwinovou vývojovou teorií. Jeho stromový model divergence jazyků zůstává dodnes standardním schématem pro zachycení vývoje příbuzných jazyků. Třetí okruh jeho novátorských zásluh může být připsán zavedení fenoménu rekonstrukce. Ač Schleicherovy indoevropské rekonstrukce se dnes jeví jako naivní, poplatné soudobé ‘hypnóze’ sanskrtem, přesto znamenaly významný impuls a na scénu přivedly jak mladogramatiky, tak Ferdinand de Saussura.

August Schleicher se narodil v Meiningen, jihovýchodně od Výmaru, v Sasku. Na radu svého učitele z gymnázia v Sonnenbergu, aby se nevěnoval jazykům, začal r. 1840 studovat teologii na univerzitě v Lipsku a krátce také v Erlangen. Poté přešel na univerzitu v Tübingen, kde působila řada Hegelových žáků. U Heinricha Ewalda aj. orientalistů zde studuje hebrejštinu a arabštinu, věnuje se také sanskrtu a perštině. R. 1843 přechází do Bonnu, kde se zabývá klasickými jazyky,